Fraternity of Two Nations. Romania and France in the Context of the First World War and Peace Negotiations

[Fraternitatea dintre două națiuni.

România și Franța în contextul Primului Război Mondial și al tratativelor de pace]

Paul-Claudiu COTÎRLEȚ¹

¹ Senior Lecturer, University “Vasile Alecsandri”, Bacau, Romania, E-mail: cotirlet_claudiu@yahoo.com

Abstract: Starting from the way that the Romanian government managed the relations between the two countries, in a moment with multiple meanings for both states - 100 years since the First World War, I have brought to light the profiles of three personalities who put their efforts in improving the ancestral bond between France and Romania. The French not only treated the Romanians as comrades of arms, but fought devotedly for common desires, and the most ardent wish came true on December 1, 1918. The geopolitical and military realities of the early twentieth century, such as the First World War and the peace treaties, revealed not only conflicts, interstate polarization and ethnographic mobilities, but also the friendships, alliances and births of fraternities between nations, both from a political and military point of view, as well as cultural and academic.

Keywords: *fraternity; peace; nations; diplomacy.*

How to cite: Cotîrleț, P-C. (2019). Fraternity of Two Nations. Romania and France in the Context of the First World War and Peace Negotiations. *Anuarul Universității “Petre Andrei” din Iași, Fascicula: Drept, Științe Economice, Științe Politice*, 24, 46-51.
<https://doi.org/10.18662/upalaw/30>

Istoria ne-a demonstrat că lupta între națiuni este distructivă și apăsătoare pentru evoluție. Națiunile s-au înfruntat prin arme, viruși și oțel (Diamond, 1997: 33), așa cum spunea geograful Jared Diamond. Națiunile se apropie dacă au același tipar civilizațional și o imagologie ce se reflectă una în cealaltă. Fraternizarea națiunilor este un fenomen istoric evolutiv ce nu ține de mersul „absurd” al istoriei. Acest fenomen este complex și are o legătură cu simțirea istorică comună.

Relațiile româno-franceze au fost tratate cu o atenție deosebită de către membrii Guvernului Tudose (iunie 2017-ianuarie 2018), iar numeroase contacte au facilitat reapropierea acestora în numeroase domenii. Un bun exemplu este vizita oficială în România, în preajma zilei de 1 decembrie 2017, a Secretarului de stat pe lângă ministrul francez al Forțelor Armate, Genevieve Darrieussecq, survenită în urma unei invitații comune a reprezentanților ministerelor Apărării și al Culturii și Identității Naționale din România. Oficialul francez s-a întâlnit cu ministrul Apărării Naționale, Mihai Fifor, cu secretarul de stat în Ministerul Afacerilor Externe, George Ciamba și cu subsemnatul, Paul Claudiu Cotîrleț - secretar de stat în Ministerul Culturii (Mureșan, 2017: 1).

În cadrul ministerului Culturii și Identității Naționale, am coordonat cu onoare și dăruire Departamentul Identitate Națională, cunoscut și sub denumirea de Centenar. Acest departament avea ca scop promovarea identității naționale și a aniversării Centenarului României Mari, iar ca principale atribuții formularea, centralizarea și evaluarea propunerilor privind manifestările, acțiunile și proiectele dedicate Centenarului României Mari, formulate și asumate de ministere, instituții publice și societatea civilă.

Conștient fiind de contribuția adusă de personalitățile franceze la victoriile din Primul Război Mondial și la realizarea Marii Uniri am avut o serie de propuneri ce puteau constitui suportul unei serii de acțiuni culturale de amploare și care puteau contribui la consolidarea relațiilor culturale și diplomatice dintre România și Franța, precum și dintre alte state participante la Primul Război Mondial. Am propus chiar un calendar de evenimente ce trebuiau a fi realizate pe tot parcursul anului 2018, în colaborare cu Misiunea Centenar din Franța, Ambasada Republicii Franceze în România, Institutul Cultural Francez, dar care, din păcate, nu a fost respectat de cei ce au urmat în fruntea acestei instituții centrale de cultură. Dintre aceste activități enumăr: 1. Dezbatere și expoziție de ziare românești și franțuzești: *100 de ani de la plecarea Misiunii Franceze din România*, februarie 2018; 2. *Prizonierii români din Alsacia-Lorena. Omagiu*, martie 2018; 3. Conferință de popularizare a două cărți ale autorului francez Jean-Noël Grandhomme, respectiv traducerea și

publicarea celor două materiale în limba română, septembrie 2018; 4. Serie de dezbateri, octombrie 2018-decembrie 2018: *Profilurile diplomaților și ale personalităților academice franceze implicate în susținerea României la Conferința de Pace de la Paris din 1919 și la semnarea Tratatului de la Trianon (Versailles) din 1920.*

În cadrul întâlnirii menționate mai sus, reprezentanții statului francez s-au declarat extrem de încântați de propunerile făcute și au subliniat importanța conlucrării în realizarea acestor acțiuni. Vizita delegației s-a încheiat prin depunerea unei coroane de flori la Monumentul în memoria soldaților francezi căzuți în luptă „pe pământ românesc în timpul Marelui Război 1916 - 1919”, care a fost inaugurat în 1922, în prezența mareșalului Foch și a generalilor Berthelot și Weygand. De asemenea merită reamintit faptul că la parada de 1 Decembrie, unde am participat alături de doamna Darrieussecq, a defilat și o delegație franceză alcătuită din soldați de la Școala Militară Interarme (EMIA), a cărei misiune este de a instrui ofițeri recrutați intern.

În articolul de față aș dori să reflectez asupra a două teme, din care reiese clar strânsa colaborare dintre România și Franța din timpul Primului Război Mondial, respectiv din perioada tratatelor de pace de după război, anume: 1. Misiunea Franceză în România condusă de Generalul Henri M. Berthelot; și 2. Profiluri de personalități academice franceze implicate în susținerea României în contextul Conferinței de Pace de la Paris din 1919 și a Tratatului de la Trianon (Versailles) din 1920.

1. Generalul Henri M. Berthelot și Misiunea Franceză în România

Începând cu luna ianuarie 1917, aflată în plină iarnă și după o primă campanie militară ce a lăsat în urmă sute de mii de victime și pierderea a două treimi din teritoriul național, Armata Română, retrasă în Moldova, intră, alături de Misiunea Militară Franceză, într-un proces de refacere. În acest proces de reevaluare și reorganizare, Generalul francez Berthelot, instalat cu o parte din colaboratorii săi la Iași, s-a implicat pe de o parte prin demersurile sale de cooperare cu statele aliate, iar pe de altă parte prin aplicarea viziunii sale militare în rândurile Armatei Române. Sub coordonarea atentă a marelui general francez au fost construite marile unități, a sporit potențialul militar, soldații francezi oferind, de asemenea, un sprijin semnificativ activității militare de pe frontul românesc.

Berthelot și întreaga misiune franceză au constituit un impuls, aducând motivație în rândurile tinerilor de a se înrola ca voluntari în armată,

tineri ce vor sosi în data de 7 iunie 1917, în Piața Unirii din Iași, fiind primiți cu bucurie de generalul francez, pentru a depune jurământul de credință față de rege. Reorganizarea Armatei Române a durat până în iunie 1917. Rolul generalului Henri M. Berthelot s-a făcut simțit în continuare în supravegherea evoluțiilor militare de pe front. Henri M. Berthelot nota într-un raport al său progresele Armatei Române, dar și eroismul, remarcând faptul că „soldatul este bun, foarte puternic, foarte rezistent, mășăluitoar, nu se plânge niciodată. Românului nu îi este frică de gloanțe” (Bud, 2018:1).

Alături de generalul Berthelot, și alți numeroși ofițeri francezi au dovedit vitejie și curaj în timpul activității de pe frontul românesc. Pentru jertfa lor de susținere a Armatei Române, regele Ferdinand acorda la 9 august 1917, mai multor ofițeri francezi, decorații, ordine și medalii românești: căpitanul Vincent Francois era decorat cu Ordinul „Steaua României” cu spade în grad de cavaler, căpitanii aviatori, Maurice Gand, Charles Mallet de Mailly Nede, locotenentul pilot Roger Lucy și coordonatorul Misiunii Militare Franceze, H. M. Berthelot (23 iulie) primeau înaltul ordin militar „Mihai Viteazul” clasa a III-a. De asemenea, în semn de recunoștință a meritelor sale, autoritățile franceze îi acordă generalului Berthelot, în vara aceluiași an, înaltul ordin „Legiunea de Onoare” pentru aprofundarea relațiilor franco-române. Acestuia i s-a acordat și cetățenia de onoare a României, votată de Parlament la 21 mai 1917, un act ce a reprezentat conform memoriilor lui I. G. Duca, Ministru în guvernul Brătianu, „o nouă și călduroasă manifestație de simpatie pentru sărbătorit, pentru Franța și pentru întreaga Misiune Militară” (Bălăican, 2018: 1). Toate aceste inițiative și acte de colaborare, prietenie și respect, confirmă spiritul fratern de care au dat dovadă națiunea franceză și cea română în vremuri dificile.

2. Profiluri de personalități academice franceze implicate în susținerea României

Pe lângă Misiunea Militară Franceză din timpul Primului Război Mondial, perioada tratativelor de pace a fost și ea marcată de afinități între cele două națiuni, create de anumite personalități academice. Între acești prieteni ai poporului român s-au remarcat Emmanuel de Martonne și Robert Ficheux. Emmanuel de Martonne (Loghin, 2018: 5) susținuse două teze de doctorat, în litere (1902) și în științe (1907), cu teme ce tratau arealul românesc, și de care se atașase încă de la prima sa cercetare de teren din 1898. În 1918, în cadrul tratativelor de încheiere a păcii, este desemnat

expert al Comitetului de studii de pe lângă Conferința de Pace, fiind principalul autor al recomandărilor făcute cu obiectivitate, guvernului francez, privind teritoriile ce urmau să fie recunoscute României prin tratatele de pace (Tomescu, 2019: 2). Emmanuel de Martonne a devenit un avocat al României, ca și a altor națiuni, cum ar fi Polonia, Regatul sârbilor, croaților și slovenilor și al Cehoslovaciei, el luând atitudine decisivă prin studiile sale geografice și antropologice pentru recunoașterea frontierei româno-sârbă, româno-maghiară, româno-bulgară și româno-rusă. În semn de recunoaștere față de atitudinile sale obiective și de tratare cu justețe a adevărului istoric, Academia Română îl alege membru corespondent în 1912, iar în 1919 membru de onoare.

O altă personalitate franceză, care a susținut România, în munca sa de cercetare, a fost Robert Ficheux, istoric și geograf format la Universitatea din Sorbona. Profesorul Robert Ficheux a luat deseori atitudine publică, dar și prin scrierile sale, față de exprimările subiective și tendențioase ale mediului internațional în ceea ce privește teritoriul și identitatea poporului român. Prin expedițiile sale din Munții Apuseni, Ficheux și-a adus contribuția la demonstrarea continuității permanente a românilor în „Țara de dincolo de păduri” încă din vremurile daco-romane și, ca urmare, la apartenența istorică a Transilvaniei la România. Aceste contribuții importante privind receptarea justă a adevărului istoric și-au găsit împlinirea în consfințirea unității românești prin Tratatul semnat în Palatul Marele Trianon de la Versailles, din 4 iunie 1920, când prin semnarea de către 16 state aliate, inclusiv de România pe de o parte, și de Ungaria de altă parte, se recunoștea revenirea Transilvaniei, Banatului, Crișanei și Maramureșului la România.

Ficheux (Dragomirescu, 2015: 105) a fost una dintre personalitățile ce a accentuat în reflecțiile sale antropologice și etnologice conciliaritatea românilor transilvăneni, făcută vizibilă în decursul istoriei prin momente precum cel de la 1848, când mai multe mii de români s-au reunit la Blaj pe „Câmpia Libertății” exprimându-și prin vocea profesorului Simion Bărnuțiu dorința către o unitate națională cu frații de peste Carpați, cu precizarea că „națiunea română nu poartă gânduri ostile celorlalte națiuni și le recunoaște toate drepturile pe care dorește sincer să le respecte... În consecință națiunea română nu dorește nici să domine peste alte popoare, nici nu acceptă să fie supusă altora, dar vrea drepturi egale cu ceilalți”.

Rațiunile și realitățile de început de secol XX au fost deci receptate, conceptualizate și aplicate și pe baza rezultatelor expediționale oferite de geografi și antropologi precum Robert Ficheux, care s-au atașat de România, dovedind o extinsă prietenie peste veacuri. Discursul francezului Robert Ficheux „Țară ce a devenit întrucâtva și a mea”, rostit în 1991, la jubileul de 125 de ani al Academiei Române, a fost impresionant în acest sens, încheindu-se cu cuvintele: „Urez scumpei noastre României, pe care o iubim cu toții, un viitor pașnic, demn de trecutul ei, deseori tragic, dar mereu glorios!”. Această valență a prieteniei față de țara noastră și-a exprimat-o Ficheux și la 17 octombrie 1998, când într-un moment emoționant de aniversare a vârstei sale centenare, și întrebat despre rostul și cauza alegerii sale de a se focusa în cercetarea sa geografică pe spațiul românesc, Ficheux a mărturisit în același spirit: „De ce în România? Pentru că, dintre surorile noastre latine, ea ne este cea mai dragă din pricina tristului său destin în mijlocul națiunilor maghiară, slave și turcă, ce au încercuit-o, au jinduit-o și au îmbucătățit-o și dominat-o fără milă”.

Concluzii

Putem conchide că realitățile geopolitice și militare de început de secol XX, cum ar fi Primul Război Mondial și tratativele de pace, au relevat nu doar conflicte, polarizări interstatale și mobilități etnografice, ci și prietenii, alianțe și nașteri de fraternități între națiuni, atât din punct de vedere politico-militar, cât și cultural-academic. Putem spune că Misiunea Franceză în România a avut în primul rând o valență miliară, prin implicarea generalului Berthelot în reorganizarea Armatei Române. Pe lângă aspectele de suport militar, a existat însă și o extindere culturală și de cercetare academică pe care elementul francez a acordat-o poporului român în contextul Primului Război Mondial și al Marii Uniri, aspecte bine definite în activitatea profesorilor Emmanuel de Martonne și Robert Ficheux, susținători ai cauzei românești și ai adevărului istoric în mediul internațional.

Bibliografie

Bălăican, D. (2018). „Centenar: Generalul Berthelot, un prieten al României”. *Femeia*, 6 (139), București; 60-62. Available at: <https://www.pressreader.com/romania/femeia/20180529/281681140546560>

- Bud, N. (2018). „Generalul Berthelot: un concetățean”. *Gazeta de Maramureș*. Available at: <http://www.gazetademaramures.ro/generalul-berthelot-un-concetatean-20676>
- Diamond, J. (1997). *Guns, Germs and Steel: A short history of everybody for the last 13,000 years*. New York: W. W. Norton & Company.
- Dragomirescu, Ș. (2005), „In memoriam Profesorul Robert Ficheux”. *Studii și cercetări de geofizică*, Tomul 43, București, 105-109
- Loghin, V. (2018). „Emmanuel de Martonne și România. Activitatea și opera lui Emmanuel de Martonne. Reverberații în anul Centenarului Marii Uniri”. Available at: <https://vasileloghin.files.wordpress.com/2018/04/emmanuel-de-martonne-si-romania.pdf>
- Mureșan, D. (2017). „Înalt diplomat francez, în România. Întrevedere cu Fifor”. Available at: https://www.dcnews.ro/inalt-diplomat-francez-in-romania-intrevedere-cu-fifor_568483.html
- Tomescu, N. (2019). „In Memoriam Robert Ficheux, francezul care a iubit, cu o fidelitate neasemuită, România”. Available at: <http://www.radioiasi.ro/stiri/supliment/in-memoriam-robert-ficheux-francezul-care-a-iubit-cu-o-fidelitate-neasemuita-romania/>